

Yttrande över Miljödepartementets promemoria Miljöbedömningar, Ds 2016:25

Inledning

WSP Sverige AB (nedan WSP) har beretts möjlighet att yttra sig över Miljödepartementets rubricerade promemoria. Denna skrivelse utgör WSP:s yttrande.

Att som teknik- och miljökonsult arbeta med miljöbedömningar och miljökonsekvensbeskrivningar i en svensk kontext kräver att konsulten samtidigt är både verksamhetsutövarens sakkunniga biträde och samhällets exekutiva miljöföreträdare med uppgiften att driva och säkerställa en nödvändig miljöanpassning av såväl det offentliga samhällsbyggande som olika enskilda verksamheter. Vår möjlighet att lösa de komplicerade uppgifter som innefattas i dessa uppdrag är helt avhängigt en tydlig och effektiv lagstiftning. WSP har därför lagt ett omfattande arbete på att besvara denna remiss. Vår granskning har dock begränsats till de delar som avser bestämmelser i:

- Miljöbalken, med tyngdpunkt på det nya 6 kap.
- Miljöbedömningsförordningen och Förordningen om miljöprovningsdelegationer
- Väglagen, Lagen om byggande av järnväg, Farledslagen samt
- Plan- och bygglagen och Hushållningsförordningen

Remissvaret är utarbetat i samverkan mellan WSP Samhällsbyggnad och WSP Environmental av Bengt H Eriksson, Miljö och Samhälle, Charlotta Faith-Ell, Miljö och Samhälle, Anne Thorén, Mark och Vatten samt Johan Lundin, Brand och Risk.

WSP:s allmänna intryck efter vår genomläsning är att departementet har gjort ett förtjänstfullt arbete och att de flesta av de föreslagna författningsändringarna är genomtänkta och utförligt motiverade. För vissa av de föreslagna regleringarna lämnar WSP en särskild tillstyrkan. Detta görs då vi anser det vara särskilt viktigt att den föreslagna bestämmelsen inte ändras exempelvis p.g.a. andra inkomna remissynpunkter. WSP tillstyrker dock även de delar av de granskade författningsförslagen som inte ges en sådan särskild tillstyrkan såvida de inte behandlas i något av WSP förbättringsförslag.

WSP konstaterar dock samtidigt att vissa av författningsförslagen inte i tillräcklig grad beaktat de betydande skillnader som finns mellan de båda instrumenten miljöbedömningar (av planer och program) och miljökonsekvensbedömningar (av verksamheter och åtgärder). Vidare har WSP noterat att några av ändringsdirektivets bestämmelser inte alls, eller bara delvis, har implementerats i det remitterade författningsförslaget. I dessa, och i några andra fall, lämnar vi uppslag på hur en författningsreglering skulle kunna utformas och formuleras. I bilaga till yttrandet redovisar WSP sin tolkning av processerna för strategisk respektive praktisk miljöbedömning enligt Ds 2016:25. Det är vår förhoppning är att departementet ska ha god nytta av WSP:s synpunkter och förslag i den fortsatta beredningen av ärendet.

Sammanfattning av de viktigaste synpunkterna

- WSP välkomnar ändringsdirektivets krav på expertkompetens vid framtagande av miljökonsekvensbeskrivningar. Likaså kravet på att ansvariga myndigheter ska ha tillgång till rätt kompetens. Dessa båda krav behöver få ett tydligare avtryck i det svenska regelverket än vad som föreslås i departementets remitterade promemoria. WSP lämnar i det följande förslag på hur kunskapskraven bör implementeras i svensk lagstiftning för att få ett tillräckligt genomslag i den faktiska tillämpningen.
- Direktivets krav på att "Tillståndsmyndigheten ska undvika intressekonflikt" har inte beaktats i remissförslaget. Samtliga i 4 kap 34 § PBL uppräknade projekt tillståndsprövas av kommunen utifrån plan- och bygglagens bestämmelser om detaljplan och bygglov. Detta innebär bl.a. att kommuner som verksamhetsutövare/exploatör upprättar och som myndighet godkänner miljökonsekvensbeskrivningar för projekt som de själva tillståndsprövar. WSP:s bedömning är att ett sådant förfarande inte är förenligt med direktivets bestämmelser och att åtminstone en jävighetsbegränsande lösning liknande den som finns i väglagen och lagen om byggande av järnväg bör införas för denna typ av detaljplaner.
- Att i svensk lagstiftningen fullödigt och korrekt återge de syften som finns angivna i bakomliggande EU-direktiv och som därigenom utgör grund för användandet av såväl miljöbedömningar som miljökonsekvensbeskrivningar är viktigt. Den föreslagna gemensamma syftesparagrafen har dock tyvärr inte ett sådant innehåll utan avhandlar istället faktorer, tillvägagångssätt och begrepp som är gemensamma för miljöbedömningar av planer och program och miljökonsekvensbedömningar av verksamheter och åtgärder. I praktiken innebär det att dagens redan undermåliga syftesåtergivning försämras ytterligare. WSP utvecklar i det följande sina argument för denna ståndpunkt och lämnar förslag på lämpliga förbättringar.
- WSP tillstyrker den föreslagna ordningen att miljökonsekvensbeskrivningar endast ska krävas för projekt (verksamheter och åtgärder) som kan befaras medföra en betydande miljöpåverkan och att ett enklare miljöunderlag obligatoriskt ska utarbetas i de fall då ingen betydande miljöpåverkan kan befaras.
- Det förtydligande som gjorts avseende prövningsmyndigheternas skyldighet att göra och redovisa en samlad bedömning av en verksamhets eller åtgärd miljöeffekter välkomnas. De intressevägningar som ofrånkomligt ingår i en sådan samlad bedömning är inte en fråga för den enskilda verksamhetsutövaren att avgöra. WSP efterlyser dock, i kommentaren till 6 kap 28 §, förtydliganden avseende en sådan samlad bedömnings innehåll och utformning.
- WSP tillstyrker de flesta av förslagen på begreppsförändringar. Ett undantag är dock "praktisk miljöbedömning" vilket WSP anser är mindre lämpligt då strategiska miljöbedömningar därigenom kan framstå som motsatsen till praktiska, d.v.s. teoretiska och abstrakta. En sådan uppfattning skulle kunna minska myndigheters och kommuners intresse av att genomföra seriösa miljöbedömningar. WSP föreslår att den något längre, men tydligare, benämningen "Miljöbedömning av verksamheter och åtgärder" används.
- Bestämmelserna om vad de två typerna av miljöbedömningar innefattar behöver justeras och kompletteras så att de bättre överensstämmer med direktivets intentioner och sakinnehåll, liksom med de förfaranden som tillämpas i Sverige.

Generella synpunkter

Fördelning lag - förordning

WSP har noterat att det förefaller som att bestämmelser för de inledande delarna i miljöbedömningen föreslås bli införda i lag medan bestämmelserna för den senare delen av processen, d.v.s. upprättandet av miljökonsekvensbeskrivningen har föreslås införas i förordningen. Utifrån vår erfarenhet glöms ofta förordningen bort och med denna ordning finns det risk för att processen blir framtung. Det vill säga att allt för stort fokus läggs på undersökning och avgränsning medan för lite tid och resurser läggs på den del av processen som utgör kärnan av miljöbedömningsprocessen. I det fortsatta beredningsarbetet kan det därför finnas anledning för departementet att överväga en annan "fördelning" mellan vad som regleras med lag respektive med förordning.

Definitioner

Det finns ett allmänt behov av begreppsdefinitioner inom detta juridikområde. WSP välkomnar därför att en definition görs av begreppet *miljöeffekt*. (Se även kommentar för 6 kap. 2 §) Ytterligare begrepp som behöver ges ett entydigt innehåll är "berörd allmänhet" och "särskilt berörda enskilda".

En definition av begreppet "*berörd allmänhet*" finns i MKB-direktivet. Definitionen är dock dåligt känd och beaktad i de yrkesgrupper som tillämpar lagstiftningen vardagsvis. Det finns därför skäl för att återge begrepps betydelsen även i svensk författning. Att gruppen allmänhet i dessa sammanhang även innefattar juridiska personer såsom företag, stiftelser, dödsbon, mm är inte en självklarhet i dagens tillämpningspraxis.

I promemorian motiveras att gruppen särskilt berörda enskilda inte behöver omnämnas i lagtexten avseende avgränsningssamrådet med att gruppen innefattas i den bredare krets som benämns "*berörd allmänhet*". I 6 kap 24 och 30 §§ har vidare förtydligats att det som de enskilda, respektive allmänheten, ska antas var berörda av är den aktuella verksamheten eller åtgärden. I detta avseende föreligger alltså ingen skillnad mellan enskilda och allmänhet, men rimligen bör "*särskilt berörd*" skilja sig åt från "*berörd*" i graden av påtaglighet. Definition av begreppet "*enskild särskilt berörd*" saknas i MKB-direktivet varför det är angeläget att en sådan införs i svensk lagstiftning.

Övervakning och uppföljning

WSP saknar förslag på hur ändringsdirektivets krav på uppföljning och övervakning ska implementeras. I promemorian konstateras att det genom ändringsdirektivet har införts krav på övervakning och kontrollåtgärder. Att medlemsstaterna ska se till att försiktighets- och kompensations åtgärder genomförs och ska besluta om förfaranden avseende kontroll av betydande negativ miljöpåverkan i syfte att kunna vidta lämpliga åtgärder för att begränsa denna.

I den svenska miljölagstiftningen finns redan ett utvecklat system för kontroll, uppföljning och tillsyn. Exempelvis är den tillståndsökande skyldig att enligt 22 kap. 1 § lämna förslag på övervakning och kontroll av verksamhetens miljöeffekter. Systemet är dock inte heltäckande. Några specifika krav på kontroll och uppföljning finns exempelvis inte för byggande av trafikinfrastruktur.

Miljöbalkens möjlighet att i tillståndsgivningen reglera frågan om kontroll och uppföljning med villkor kan t.ex. inte användas för projekt som tillståndsprövas genom detaljplan. Dessa omfattas dock av kraven i den föreslagna 19 § om övervakning och upp-

följning av planer och program. Det är emellertid oklart om detta tillgodoser ändringsdirektivets krav.

Miljö kvalitetsmål

En miljökonsekvensbeskrivning som upprättas inom en strategisk miljöbedömning ska enligt 6 kap. 12 § bl.a. innehålla en redovisning av hur hänsyn har tagits till relevanta miljö kvalitetsmål. Detta är, såvitt WSP känner till, den enda bestämmelse i balken som omnämner de svenska miljö kvalitetsmålen. Enligt gällande praxis ska samtidigt de miljö kvalitetsmål som är relevanta i det enskilda fallet beaktas vid avgöranden i mål och ärenden. Enligt WSP bör det övervägas att införa miljö kvalitetsmålen som obligatoriska bedömningsfaktorer i förordning knuten till de allmänna hänsynsreglerna i 2 kap.

Paragrafvisa synpunkter

3 och 5 kap. miljöbalken samt 1b § hushållningsförordningen

De föreslagna placeringarna i 3:e respektive i 5:e kap. av bestämmelser som idag finns under rubriken Planer och planeringsunderlag i 6 kap. tillstyrks.

Nuvarande bestämmelse i 6 kap. 20 § har emellertid placerats på en undanskymd plats i hushållningsförordningen. Detta är olyckligt då bestämmelsen är ett verktyg för att myndigheter och enskilda ska kunna tillgodose kunskapskravet i 2 kap. 2 §. Hittills förefaller dock detta ha utnyttjats i en mycket begränsad omfattning, i vart fall då olika verksamhetsutövare upprättat miljökonsekvensbeskrivningar. Bestämmelsen borde därför tvärt om göras mer synlig och också omformuleras så att den inte primärt framhåller länsstyrelsens skyldighet utan istället tydliggör kommuners, myndigheters och enskildas möjligheter till kunskapsförsörjning! Enligt artikel 5.4 i MKB-direktivet ska medlemsstater säkerställa att de myndigheter som har relevanta uppgifter, speciellt sådana som krävs för att upprätta en miljökonsekvensbeskrivning, gör dessa tillgängliga för exploitören/verksamhetsutövaren.

6 kap. 2 § 1 st miljöbalken

WSP håller inte med om att ”en syftesbestämmelse bör återspegla den process som innebär att identifiering, beskrivning och bedömning av miljöeffekter ska ske vid planering och beslutsfattande ...” Tvärtemot ser WSP det som viktigt att särskilja syftesbestämmelser från olika typer av förfaranderegler. Den svenska MKB-lagstiftningen har sedan den infördes lidit av denna typ av sammanblandningar. Syftet/ändamålet med instrumenten/verktygen miljöbedömningar och miljökonsekvensbeskrivningar är en sak - instrumentens essentiella beståndsdelar: identifiering, beskrivning och bedömning, är en annan!

Idag återges bara en del av det sammansatta syfte som i SMB-direktivet anges för miljöbedömningar. Detta är en brist. Samtidigt är den syftesangivelse som trots allt finns en absolut nödvändighet för att det i många fall överhuvudtaget ska vara möjligt att genomföra en miljöbedömning. Lagstiftningen saknar nämligen krav på förfarande som leder till en miljöanpassning av planen eller programmet (d.v.s. att miljöaspekter - under utarbetandet - ska integreras i planen/programmet). I de fall den plan-/programupprättande myndigheten saknar vilja att eftersöka och vidta nödvändiga miljöanpassningar finns det därför i stort sett bara miljöbedömningens syfte att ta stöd i vid en argumentation om saken.

När det gäller miljökonsekvensbeskrivningar för verksamheter och åtgärder har avsaknaden av en korrekt syftesangivelse varit besvärande allt sedan den första svenska MKB-lagstiftningen trädde i kraft. Precis som sägs i departementspromemorian finns i svensk rätt ännu ingen bestämmelse som anger syftet med miljöbedömningen av verksamheter och åtgärder; endast en bestämmelse som anger syftet med miljökonsekvensbeskrivningen.

Syftet med att göra en miljö(konsekvens)bedömning går tyvärr inte att utläsa lika enkelt och konkret i MKB-direktivet som i SMB-direktivet. Detta syfte får istället sökas i den ursprungliga gemenskapslagstiftningen om miljökonsekvensbeskrivningar. Av preamblen för direktiv 85/337/EES anges följande:

”I Europeiska gemenskapernas åtgärdsprogram för miljön från år 1973 och 1977 samt i åtgärdsprogrammet 1983, vilkas huvudsakliga riktlinjer har godkänts av Europeiska gemenskapernas råd och representanterna för medlemsstaternas regeringar, understryks att den bästa miljöpolitiken är att hindra uppkomsten av föroreningar och olägenheter vid källan i stället för att senare försöka motverka deras effekter. I programmen framhålls att det är nödvändigt att inverkan på miljön beaktas på ett så tidigt stadium som möjligt vid all teknisk planläggning och i olika beslutsprocesser. I detta syfte anges att förfaranden skall införas för bedömningen av sådan inverkan på miljön.”

Departementet har också pekat på några möjligheten att härleda syftet ur direktivets bestämmelser.

Den föreslagna gemensamma bestämmelsen är inte ändamålsenlig i sin funktion som syftesangivelse. I det avseendet är den dessvärre en försämring av dagens svenska lagstiftning. WSP föreslår därför att första stycket bildar en egen renodlad syftesparagraf. Det krävs emellertid samtidigt att SMB-direktivets syftesangivelse införs i sin helhet och att en motsvarande syftesangivelse för miljöbedömningar av verksamheter och åtgärder utarbetas utifrån ovanstående preambletext och införs i samma paragraf. Om den föreslagna syftesparagrafen inte omarbetas på detta sätt rekommenderar WSP den tas bort helt. En inkorrekt svensk bestämmelse försvårar nämligen, eller rent av omöjliggör, att i det praktiska miljöbedömningsarbetet ta stöd i SMB-direktivets viktiga syftesangivelse. En direkt tillämnning av direktivet är i sådant fall att föredra.

6 kap. 2 § 2 st miljöbalken

Den införda legaldefinitionen av begreppet *miljöeffekt* bör endera avgränsas till att gälla bestämmelser som avser miljöbedömningar enligt 6 kap och berörd följdlagstiftning eller föranleda en översyn av alla delar av miljöbalken och följdlagstiftningen där begreppet effekt används. Även andra begrepp som innehållsligt avser effekter men som omnämns som påverkan, konsekvenser eller likande bör omfattas av översynen. Ett sådant exempel är formuleringen *”en analys av programmets konsekvenser från allmän och enskild synpunkt”* som används i 5 kap. 6 §.

Det finns också skäl att överväga vissa språkliga justeringar. Begreppet ”människors hälsa” borde med fördel kunna ändras till ”människors liv och hälsa”. Dels avspeglar det uttryckssättet bättre människans faktiska skyddsbehov och dels kommer detta skyddsbehov att då uttryckas likadant i miljöbalken och i PBL. Språkförändringen överensstämmer också väl med, och fullföljer, tilläggsdirektivets fokusbreddning vad gäller riskaspekter.

WSP rekommenderar också att punkt nr 1 av såväl tydlighetsskäl som av sakmässiga skäl delas upp i två punkter. Genom en sådan uppdelning skapas utrymme för ett behövligt förtydligande av befolkningsbegreppet; Detta genom att använda formuleringen

”befolkning och befolkningsgrupper”. I praktiken måste nämligen påverkan på en befolkning nästan alltid delas upp i grupper såsom barn, kvinnor, män, dagbefolkning, nattbefolkning osv. Punkten om befolkning bör ligga före punkten om människors hälsa eftersom människors hälsa i princip utgör en precisering av en utvald typ av effekter på befolkningen – eller på olika befolkningsgrupper. Detta uppmärksammas också i promemorian där det framhålls att ”*Effekter på befolkning och människors hälsa omfattar effekter på hälsan hos en befolkning samt fördelningen av dessa effekter inom befolkningen.*”

I den föreslagna definitionen saknas också vissa av de aspekter som anges i punkt 1 d i MKB direktivets artikel 3 i dess lydelse efter ändringsdirektivet genomförande. Dessa är materiella tillgångar och kulturarv. Istället för kulturarv används begreppet kulturmiljö, vilket är en avgränsning som utesluter immateriella kulturhistoriska värden. ”Materiella tillgångar” har reducerats till bebyggelse. Hushållningen med de materiella tillgångarna torde dock kunna intolkas i begreppen ”material” (p5) och ”den fysiska miljön i övrigt” (p 4). I nuvarande reglering av vad en miljökonsekvensbeskrivning ska innehålla för en miljöbedömning (6 kap. 12 §) av en plan eller ett program används begreppet ”klimatfaktorer” vilket har en vidare betydelse än ”klimat” som är det språkbruk som används i det remitterade lagförslaget. WSP efterlyser således en översyn av de uppräknade aspekterna. I denna översyn bör även ordval och begreppsanvändning i de föreslagna förordningstexterna ingå. Detta för att uppnå största möjliga samstämmighet inom alla delar av regelverket för miljöbedömningar.

6 kap. 3 § miljöbalken

Punkt 2 kan med fördel förtydligas genom att: ”*av den aktuella planen, programmet eller ändringen*” införs direkt efter ”miljöbedömning”.

6 kap. 9 § miljöbalken

Ytterligare en arbetsinsats behöver anges i den uppräknade som görs i paragrafen, nämligen: *Integrera/inarbetat ett starkt och ändamålsenligt skydd av miljön (och människors hälsa) i planen eller programmet,*

Att miljöaspekter ska integreras i planen eller programmet, eller för att använda EU-kommissionens språkbruk, *att miljöfrågor ska beaktas när man utarbetar planer och program* kan tyckas vara en självklar del i att genomföra en miljöbedömning, men tyvärr är WSP:s erfarenhet att så inte alltid är fallet. Detta trots att den ansvariga myndighet respektive kommunen i den särskilda sammanställningen bl.a. ska redovisa ”*hur miljöaspekterna har integrerats i planen eller programmet*”. Därför behöver, i likhet med t.ex. beaktandet vid beslutsfattandet, även detta arbetsmoment anges som en del av vad en miljöbedömning består. (Se även kommentarerna till 6 kap. 2 § 1 stycket och 6 kap. 28 §)

6 kap. 9 § miljöbalken

Ordet ”beakta” som används i dagens lagtext (6 kap. 16 § första stycket) bör även fortsättningsvis användas i den bestämmelse som nu föreslås bli placerad i 6 kap. 9 § punkt 4; Detta eftersom ”beakta” bättre avspeglar direktivets innebörd än uttrycket ”ta hänsyn till”. Den föreslagna omformuleringen riskerar att försvaga det aktuella kravet.

6 kap. 11 § miljöbalken

I enlighet med vad WSP framför nedan i kommentaren till 19 § förordningen om miljöbedömningar bör ett krav på redovisning av hur verksamhetsutövaren har tillsett att de som tagit fram miljökonsekvensbeskrivningen har besuttit den sakkunskap som krävts i fråga om verksamhetens eller åtgärdens särskilda förutsättningar och förväntade miljöeffekter.

6 kap. 11 § miljöbalken

Det saknas skäl för att ändra ordalydelsen i punkt d. Utöver att "hänsyn till" riskerar att uppfattas som svagare än "beakta" uppstår genom ordvalet en besvärande tautologi: "Uppgifter om hur hänsyn tas till andra miljöhänsyn".

6 kap. 12 § miljöbalken

Punkt 4 i paragrafen behöver ändras så att den, på motsvarande sätt som i bakomliggande bestämmelser i artikel 4.3 och 5.2 i SMB-direktivet, anger att bestämmelsen endast gäller i de fall då planen eller programmet ingår i ett hierarkiskt system.

Syftet med bestämmelsen är i första hand att dubbelarbete ska undvikas. Den nuvarande formuleringen leder dock tyvärr till en tillämpning där inte bara dubbelarbete undviks utan även till att miljökonsekvensbeskrivningar, med hänvisning till att vissa frågor hanteras i en parallell prövning, görs ofullständiga. Detta innebär att beslut fattas på otillräckligt underlag och att viktiga frågor riskerar att inte prövas fullödigt i någon av de parallella prövningarna. Detta problem uppstår t.ex. då en markanläggning ska prövas vid antagande av detaljplan och den vattenverksamhet som följer av anläggandet prövas enligt 11 kap. miljöbalken, d.v.s. två parallella prövningar som inte ingår i ett hierarkiskt system

Generellt gäller att varje beslutsfattare ska ha ett underlag som är komplett och tillräckligt. Relevanta uppgifter/underlag från andra prövningar ska i det syftet inarbetas i miljökonsekvensbeskrivningen. Att vissa frågor prövas (har prövats), eller av andra skäl genomlyses/genomlysts i en annan (sak)prövning, torde således inte kunna tas som in-teckning för att sådant underlag inte ska inarbetas i miljökonsekvensbeskrivningen eller för att dessa frågor/aspekter ska lämnas outredda!

6 kap. 16 § miljöbalken

Formuleringen "i anslutning till beslutet" behöver bytas eller preciseras. *Fogad till beslutet*, eller *bilagd beslutet* är exempel på formuleringar som är tydligare och som bör kunna användas.

6 kap. 19 § miljöbalken

WSP tillstyrker de förändringar som föreslås avseende kommuners och myndigheters övervakning och uppföljning av antagna planers faktiska miljöeffekter.

Användningen av begreppen påverkan och effekt behöver ses över i paragraf-texten. Samma företeelse omnämns här som effekt och som påverkan i 6 kap. 16 § p4.

6 kap. 20 § miljöbalken

Den inledande texten bör ändras så att kravet på miljökonsekvensbeskrivningar relateras till såväl tillståndbeslut som dispensbeslut. Dessutom bör uppräkningslistan av lagrum i

punkt 2 kompletteras med 15 kap.. På så sätt täcks även t.ex. dispensbeslut avseende dumpning in av kravet på miljökonsekvensbeskrivning.

6 kap. 27 § miljöbalken

Formuleringen ”*ska verksamhetsutövaren i stället*” behöver tillföras en precisering av vad som åsyftas t.ex. *Istället för en praktisk miljöbedömning* eller *istället för vad som anges i 20 §*.

Det kan också finnas skäl att överväga det lämpliga i att använda begreppet "förenklat underlag". Om något sägs vara "förenklat" borde det rimligen finns något som är föremål för förenklingen.

6 kap. 28 § miljöbalken

Innehållet i paragrafen är ologiskt och överensstämmer dåligt med vad som anges i direktivet. Framst gäller det vad som anges under punkt *ii*) och punkt *iii*) i ändringsdirektivet. Till väsentliga delar saknas dessa uppgifter helt i den föreslagna paragraftexten; I andra delar är innehållet förändrat/förvanskat i olika avseenden.

Det som i direktivet utgör en definition av begreppet miljökonsekvensbedömning har i liggande lagförslag implementerats som ett slags ”att-göra-lista”. Det kan finnas fördelar med detta tillvägagångssätt då det skapar utrymme för att tillföra väsentliga moment, exempelvis det som i punkt 1 sägs om avgränsningssamrådet. Det finns dock samtidigt svårigheter med en sådan implementering, t.ex. att uppräkningslistan kan uppfattas som en komplett förfarandeanvisning och att väsentliga delar av miljöbedömningar (miljökonsekvensbedömningar) därigenom riskerar att inte bli utförda överhuvudtaget.

Det är viktigt att denna paragraf inte bara har ett innehåll som överensstämmer med direktivtexterna utan att innehållet också i sak, och i intention, överensstämmer med andra delar av den svenska lagstiftningen.

I direktivet anges följande i punkt *iiii*): ”*den ansvariga myndighetens motiverade slutsats om projektets betydande miljöpåverkan, med beaktande av resultaten av den granskning som avses i led *iii* och, i tillämpliga fall, dess egen kompletterande granskning*”. I den svenska kontexten borde detta rimligen innebära att prövningsmyndighetens godkännande av miljökonsekvensbeskrivningen enligt 6 ka 40 § ska ha gjorts dessförinnan.

Det är vidare viktigt att de moment/åligganden som räknas upp har den konkretiseringsgrad som behövs. I nuvarande förslag har konkretiseringsgraden och detaljeringsnivån sänkts i förhållande till direktivets texter. Det är olyckligt, snarare bör en ytterligare precisering eftersträvas. Inte minst gäller det beslutsmyndigheternas skyldighet att göra en motiverad slutsats (”slutlig bedömning” enligt det liggande lagförslaget).

Det behöver i paragrafen, eller hellre i förordningen, klargöras vad den slutliga bedömningen som ett minimum ska avse, och möjligen också vad bedömningen inte får avse d.v.s. vad som istället ska avgöras i prövningsförfarandet. Det är viktigt att alla beslutsmyndigheter gör bedömningarna på ett likartat och rättssäkert sätt. En sammanvägning till en enda slutsats om ett projekts betydande miljöpåverkan torde inte vara möjlig att göra varför det behöver anges i klartext vad den ”slutliga bedömningen” ska ha för beståndsdelar, t.ex. om den ska innehålla uttalanden om huruvida miljö kvalitetsnormer har följts, om projektets betydande miljöpåverkan på enskilda intressen ska särredovisas och ges en egen bedömning, om bedömningen ska avse den betydande miljö-

påverkan som projektet förväntas leda till oaktat de eventuella villkor som kan följa av efterkommande prövning osv.

6 kap. 29 och 35 §§ miljöbalken

En nyhet i ändringsdirektivet och i den föreslagana lagstiftningen är att miljökonsekvensbeskrivningen ska möjliggöra en samlad bedömning, inte bara av de huvudsakliga miljöeffekter som verksamheten eller åtgärden kan antas medföra, utan även beaktat de som kan uppstå till följd av yttre händelser. WSP anser att detta är en angelägen utvidgning av miljökonsekvensbeskrivningars ändamål.

Bestämmelser om detta finns i föreslagna 29:e och 35:e §§ miljöbalken. För att implementeringen av denna direktivbestämmelse ska bli entydig och lättillämplig rekommendera WSP att propositionen behandlar denna förändring relativt ingående; Det viktigt att inte enbart fokusera på olika typer av naturolyckor och naturkatastrofer utan att också exemplifiera vad som menas med allvarliga olyckor av annan karaktär, t.ex. explosioner och utsläpp från näraliggande anläggningar (riskobjekt).

Det bör understrykas att ett nytt fokus på yttre händelser inte förminskar behovet av att i miljökonsekvensbeskrivningar hantera "inre händelser" såsom tågurspårningar, transportolyckor med av farligt gods, brand i tunnlar och publika underjordsanläggningar m.m. Även detta bör tydliggöras i den kommande propositionen.

6 kap. 29 § miljöbalken

I bilaga IV till ändringsdirektivet anges att det rådande miljötillståndet ska utgöra referensscenario. Vad som ansåts som referens har stor betydelse för hur relevanta, trovärdiga och begripliga de beskrivningar och effektbedömningar som görs i miljökonsekvensbeskrivningar blir. WSP välkomnar direktivets krav att nuläget ska redovisas som referensscenario. Det finns dock behov av att i vissa fall använda även andra förhållanden än nuläget som bedömningsreferens (baseline). Detta gäller t.ex. beskrivningar och bedömningar av samhälls- och individrisker där absoluta acceptans- eller målnivåer bör användas. Vissa typer av miljö kvalitetsnormer kan också användas som bedömningsreferens (nollpunkt), dock beaktat att de beskriver det sämsta miljötillstånd som kan accepteras och att värderingen av projektets miljöeffekter i den bedömningsskalan aldrig kan bli negativ (förutsatt att den aktuella normen följs). Av pedagogiska skäl kan det alltså även i sådana fall vara en fördel att använda nuläget som referensnivå.

Valet av bedömningsreferens för en verksamhets eller åtgärds påverkan på miljön och på människor hälsa och säkerhet har stor betydelse för om miljökonsekvensbeskrivningen blir tillräckligt rättvisande och tydlig. Det är således lämpligt att verksamhetsutövarens tänkta val av bedömningsreferenser är ett av de ämnen som behandlas i avgränsningssamrådet. WSP föreslår att följande, eller en liktydig, text införs i 29 §: *"Om annat än de rådande miljöförhållandena är tänkt att användas som referens för miljökonsekvensbeskrivningens beskrivningar och bedömningar ska även detta vara föremål för samråd."*

I andra stycket anges att om avgränsningssamråd avser en verksamhet eller åtgärd som omfattas av lagen (1999:381) om åtgärder för att förebygga och begränsa följderna av allvarliga kemikalieolyckor så ska samrådet även avse hur allvarliga kemikalieolyckor till följd av verksamheten eller åtgärden ska kunna förebyggas och begränsas.

Det är dock oklart på vilket sätt miljökonsekvensbeskrivningens innehåll (d.v.s. dess avgränsning) påverkas av att verksamheten eller åtgärden omfattas av denna speciallag. I 35§ som reglerar en miljökonsekvensbeskrivningens innehåll finns nämligen inte någon

motvarande särbestämmelse. Den generella bestämmelse, i första stycket punkt 7, om miljökonsekvensbeskrivningens innehåll avseende riskutredningar, beredningsplaner o. dyl. är dessutom otydlig och allmänt hållen. (se även vår kommentar avseende 6 kap. 35 §). Av 22 kap. 1 § framgår att i ansökningsmål som avser en verksamhet eller en åtgärd som omfattas av denna lagstiftning ska det handlingsprogram och den säkerhetsrapport som upprättats enligt denna speciallag ingå i ansökan. Däremot sägs inget heller där om huruvida miljökonsekvensbeskrivningen ska ha behandlat de risker som är förknippade med denna typ av verksamhet.

6 kap. 30 och 31 §§ miljöbalken

Även berörda kommunala myndigheter, t.ex. en landstingskommunal kollektivtrafikmyndighet, bör vara inkluderade i den samrådsrets som definieras i 30 §. Begränsningen till att endast statliga myndigheter innefattas bör således tas bort.

I paragrafens andra stycke anges att: *”Verksamhetsutövaren ska se till att de som ingår i samrådsretsen enligt första stycket men som inte tidigare har fått ett samrådsunderlag kan ta del av ett sådant underlag.”* Detta kan tolkas som att ett samrådsunderlag framtaget för undersökningssamrådet skulle kunna vara tillfyllest även inför avgränsningssamrådet. Så är naturligtvis inte fallet. Ett underlag måste självfallet vara anpassat till var i projektutvecklingen som man befinner sig och dessutom vara utformat för de frågeställningar som utgör fokus i det aktuella samrådet.

Att verksamhetsutövaren ska lämna ett underlag till hela samrådsretsen framgår också av 31 § varför detta stycke bör strykas. (Se vidare våra kommentarer nedan avseende 10 § miljöbedömningsförordningen.

10 § förordningen om miljöbedömningar

I paragrafen preciseras vad ett samrådsunderlag ska innehålla. Innehållskravet gäller såväl underlag för undersökningssamråd som underlag för avgränsningssamråd. Att det finns vissa grundelement som alltid bör finnas i ett samrådsunderlag är förvisso riktigt. Men att på detta sätt framställa behovet av uppgifter i underlaget som att det vore det samma då frågan om miljökonsekvensbeskrivningens vara eller icke vara ska avhandlas som då det faktiska miljöbedömningsarbetet har inletts och tunga frågeställningar om miljökonsekvensbeskrivningens omfattning och detaljeringsgrad ska diskuteras är inte i överensstämmelse med hur en miljöbedömning genomförs i praktiken.

Enligt promemorian ska ett underlag inför ett undersökningssamråd vara ”av enkel beskaffenhet” (sid 216). Minimikrav på dess innehåll framgår emellertid av ändringsbestämmelsen för MKB-direktivets artikel 1.4 b punkt 4. I denna bestämmelse anges bl.a. att exploatören ska lämna en detaljerad förteckning över sådan information som ska lämnas enligt direktivets bilaga II. Likaså att exploatören får lämna uppgifter om planerade projektanpassningar och skyddsåtgärder för att verksamheten eller åtgärden inte ska förorsaka betydande miljöpåverkan. Det senare är en väsentlig ändring i förhållande till dagens regelverk. Förordningstexten bör revideras med avseende på innehållet i ändringsdirektivets bestämmelse.

För avgränsningssamrådet krävs ett betydligt mer utvecklat underlag, absolut inget av enkel beskaffenhet. Det behövs således en särskild bestämmelse i förordningen om vad ett sådant underlag ska innehålla. Av ändringsdirektivets bestämmelse om ändrad lydelse av artikel 6 framgår att medlemsstaterna ska fastställa bestämmelser om hur samråd med berörda myndigheter ska gå till. Samrådsunderlagets innehåll är en väsentlig del av en sådan reglering. Att verksamhetsutövaren ska tillhandla dessa uppgifter fram-

går av artikel 5.1. Ett minimikrav är att underlaget är så omfattande och så utvecklat att länsstyrelsen utifrån detta underlag kan lämna en adekvat rådgivning om miljökonsekvensbeskrivningens omfattning och detaljeringsgrad. Att uppgifter om relevanta alternativ ingår i underlaget är särskilt viktigt, bl.a. för att det i artikel 5.4 i MKB-direktivet betonas att den berörda allmänheten ska ha rätt att yttra sig när alla alternativ fortfarande står öppna. (Se även kommentar för 6 kap. 29 § angående bedömningsreferens)

12 § förordningen om miljöbedömningar

Ordet ”risk” är problematiskt att använda i vissa sammanhang eftersom det i vanligt tal ofta används synonymt med ”sannolikheten för att något som uppfattas vara negativt ska hända” samtidigt som ordet utgör en vedertagen fackterm som har en nationell och internationell standardisering (jmf ISO 31000). För att undvika missförstånd bör därför inledningen på punkt nr 6 omformuleras till ”sannolikheten för”.

Det är önskvärt att även punkt 7 ges en tydligare formulering. I detta fall torde dock ordet risk närmast ha betydelsen ”förutsättningarna för negativ påverkan på människors hälsa (*the risks to human health*)” vilket kan vara en klumpig formulering att använda i författningstext. Det därför sannolikt vara bättre att ge punkten en utförlig förklaring i propositionstexten. I propositionen bör också exemplifieras eller på annat sätt klargöras vad som avses med ”allvarliga” (olyckor) i punkt 6.

Det finns en uppenbar överlappning mellan de båda punkternas innebörd och räckvidd. Förordningstexten synliggör emellertid inte detta vilket ger allt för stort utrymme för tolkningar. Detta anser WSP åtgärdas enklast genom att överlappningen lyfts fram och preciseras genom att texten i punkt 7 förlängs och omformuleras till: ”risker för människors liv och hälsa till följd av såväl olyckor som mer varaktig påverkan.”

15 § förordningen om miljöbedömningar

Införandet av en tidsfrist för när länsstyrelsen ska ha fattat beslut i frågan om verksamheten kan antas förorsaka en betydande miljöpåverkan och att en miljökonsekvensbeskrivning därför ska upprättas tillstyrks. WSP har tyvärr erfarenhet av fall där tidsutdräkten för länsstyrelsen beslutsfattande har varit längre än så; Ett förhållande som både drabbar den enskilda verksamhetsutövaren hårt, och förorsakar ekonomiska förluster för samhället i stort.

WSP menar att en kortare tidsfrist än 90 dagar bör övervägas. Det bör endast vara i undantagsfall som så långa beslutstider som 90 dagar överhuvudtaget ska behöva aktualiseras. Ambitionsnivån i departementets förslag är uppenbart låg i denna del. Om införandet av nya kortare tidsramar inte kräver någon resursförstärkning på landets länsstyrelser (vilket är Departementets bedömning) är det tveksamt om bestämmelsen kommer att göra någon skillnad överhuvudtaget.

WSP menar att en faktisk kortning av länsstyrelsernas handläggningstider är angelägen. Samtidigt får en tidsbegränsning inte leda till att ärenden bereds bristfälligt eller till att andra angeläga arbetsuppgifter nedprioriteras.

17 § förordningen om miljöbedömningar

Förordningstexten överensstämmer alltför dåligt med direktivets bestämmelser. Innehållet i punkt 1 och 3 bör exempelvis sammanföras till en punkt, i likhet med hur direktivets ursprungstext är uppbyggd. Text om alternativens relevans i förhållande till verksamhetens eller åtgärdens syfte och specifika egenskaper behöver tas in i bestämmelsen

och det bör framgå att även lokaliseringens miljöeffekter ska undersökas. Med utgångspunkt i det etablerade uttryckssätt som finns i 2 kap. miljöbalken, liksom i väglagens och lagen om byggande av järnvägs skyddsbestämmelser, kan det dock vara en fördel om ordet "ändamål" används istället för "syfte".

En alternativsökning görs alltid med ett projekts syfte/ändamål som utgångspunkt. Det är en fördel om förordningstexten kan utformas så att detta framgår. Det vill säga att enbart det som möter de bakomliggande syftena/ändamålen kan fungera som lösning på en uppgift. Syftet/Ändamålen begränsar på så sätt vad som kan betraktas som reella alternativ. I promemorians förslag är det endast i punkt 4 som det anges att ett alternativ måste kunna leda till att verksamhetens eller åtgärdens (övergripande) syfte kan uppnås.

Det vore också en fördel om det av förordningstexten framgick att verksamhetsutövarens alternativval ska göras utifrån möjligheten att på bästa sätt tillgodose miljöbalkens allmänna hänsynsregler, t.ex. kraven att bästa möjliga teknik ska användas och att en lokalisering som minimerar intrång och olägenhet för människors hälsa och miljön måste eftersträvas.

18 § förordningen om miljöbedömningar

Vad som är en miljöeffekt framgår av den föreslagna definitionen i 6 kap. 2 §. Genom definitionen klargörs vilka aspekter/skyddsobjekt som omfattas av miljöbegreppet. Den uppräkningslista av "människors hälsa, kulturarv och miljö" som görs sist i punkt 5 är därför onödig. Den är dessutom begränsande och motsägelsefull i förhållande till vad som anges i 2 §. Punkt 5 bör således omformuleras. WSP föreslår följande lydelse: "olyckor, katastrofer eller andra plötsligt uppkomna händelser".

19 § förordningen om miljöbedömningar

WSP tillstyrker införandet av kompetenskrav för de som utför miljöbedömningar och upprättar miljökonsekvensbeskrivningar. För att kravet ska få ett tillräckligt genomslag behöver emellertid denna bestämmelse kompletteras med krav i 6 kap. 11 och 35 §§ miljöbalken på att det av miljökonsekvensbeskrivningen ska framgå på vilket sätt verksamhetsutövaren har tillsett att miljökonsekvensbeskrivningen tagits fram med den sakkunskap som krävs i fråga om planen eller programmet, respektive verksamhetens eller åtgärdens, särskilda förutsättningar och förväntade miljöeffekter.

Krav på särskilda redogörelser är ett enkelt men effektivt sätt att säkerställa, eller åtminstone förbättra, efterlevnaden av övergripande bestämmelser som likt denna har en operativ ambitionsnivå. Det torde inte åtgå några betydande arbetsinsatser från verksamhetsutövarens sida för att i text redovisa vilka åtgärder hen har vidtagit för att garantera utförarens expertkunskap. Om branschorganisationer och/eller myndigheter (på sikt) utarbetar riktlinjer för hur kompetenskravet bör tillgodoses torde arbetsinsatsen för den enskilde verksamhetsutövaren minska ytterligare.

6 kap. 32 § miljöbalken

14 b § väglagen

2 kap. 2 § lagen om byggande av järnväg

I föreliggande promemoria redogörs för det förslag som Sveriges Kommuner och Landsting lämnade i sitt remissvar över 2009 års departementspromemoria att länsstyrelsens uppgift att ge vägledning i frågan om en miljökonsekvensbeskrivnings innehåll och omfattning inte bara skulle omfatta ärenden om verksamheter och åtgärder utan

även sådana som avser planer och program. Departementet har avvisat förslaget med hänvisning till bl.a. att länsstyrelsen har bristande kompetens inom de områden som planer upprättas. En god sakområdeskunskap är givetvis en förutsättning för en adekvat rådgivning om miljöbedömningar; WSP vill dock understryka att behovet av kunskap är mist lika stort vad gäller själva instrumenten miljöbedömningar och miljökonsekvensbeskrivningar. God branschkunskap och miljökunskap räcker inte vid rådgivning om exempelvis en miljökonsekvensbeskrivnings innehåll och detaljeringsgrad.

WSP, liksom våra olika uppdragsgivare, har vid flera tillfällen fått råd från ansvarig myndighet som varit av låg kvalitet; Råd har lämnats som ibland t.o.m. innehållit direkt lagstridiga rekommendationer. Detta föranleder WSP att understryka behovet av att ändringsdirektivets krav på att ansvariga myndigheter ska ha tillgång till tillräcklig expertis för att granska miljökonsekvensbeskrivningen (artikel 5.3) inarbetas i den svenska lagstiftningen. I första hand bör en sådan implementering göras i miljöbalkens följdlagstiftning som tillämpas av andra beslutsorgan än mark- och miljödomstolar. Alternativt kan en generell regel införas i miljöbalken som görs tillämplig i respektive sektorslag. En sådan bestämmelse kan exempelvis vara utformad enligt följande:

”Förvaltningsmyndigheter och kommuner som prövar ärenden enligt vad som är föreskrivet i balken eller enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av balken ska tillse att de har tillgång till adekvat och tillräcklig expertis vid granskningen av den miljökonsekvensbeskrivning som har upprättats för det enskilda ärendet.”

Ovanstående redogörelser visar dock att tillräcklig myndighetskompetens inte enbart behöver säkerställas vid granskningen av miljökonsekvensbeskrivningar utan självklart även vid myndigheters rådgivning. Landets länsstyrelser har i detta sammanhang en särställning varför WSP föreslår att 6 kap. 32 § miljöbalken, 2 kap. 2 § lagen om byggande av järnväg samt 14 b § väglagen kompletteras med bestämmelser som har följande innebörd:

”Länsstyrelsen ska säkerställa att myndigheten har tillräcklig sakkunskap om miljöbedömningar liksom om verksamhetens eller åtgärdens särskilda förutsättningar och förväntade miljöeffekter.”

6 kap. 35 § miljöbalken

Det krävs en precisering och/eller exemplifiering av vilka, eller vilken typ av, uppgifter som avses i punkt nr 7. Bestämmelsen föranleds av ändringarna i artikel 5.1 i MKB-direktivet i dess lydelse enligt ändringsdirektivet. I direktivtexten uttrycks redovisningskravet som: *”Relevant tillgänglig information från riskbedömningar som genomförts i enlighet med unionslagstiftning eller relevanta bedömningar som genomförts i enlighet med nationell lagstiftning”*. Den föreslagna lagtexten avser emellertid ”uppgifter om beredskapen för och föreslagna insatser vid krissituationer” vilket inte uppenbart och enkelt kan utläsas som synonymt.

Det bör särskilt framgå huruvida de uppgifter som enligt 29 § andra stycket ska behandlas under avgränsningssamrådet i de fall verksamheten och åtgärden omfattas av lagen (1999:381) om åtgärder för att förebygga och begränsa följderna av allvarliga kemikalieolyckor omfattas av detta innehållskrav. Förtydligandet kan i övrigt med fördel göras i relation till relevanta bestämmelser och utfall av lag (2003:778) om skydd mot olyckor och lag (2006:544) om kommuners och landstings åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap.

6 kap. 43 § miljöbalken och 1b § 1st 3 farledslagen

WSP tillstyrker förtydligandet att prövningsmyndigheten ”ska identifiera, beskriva och göra en samlad bedömning av verksamhetens eller åtgärdens miljöeffekter”. Det är vanligt att nuvarande bestämmelse i 6 kap. 3 § att en miljökonsekvensbeskrivning ska möjliggöra en samlad bedömning felaktigt tolkas som att miljökonsekvensbeskrivningen ska innehålla en samlad bedömning. Ett förtydligande är således angeläget.

Bestämmelsen utgår från ett EU-rättsligt krav avseende alla projekt som omfattas av MKB-direktivet.. Det saknas således skäl för att bestämmelsen i 34 § inte ska tillämpas vid regeringens tillståndsgivning enligt farledslagen. Intentionen att åstadkomma ett ”tydligt genomförande av direktivet” uppnås bäst om alla prövningsmyndigheter utan undantag, omfattas av samma uttalade krav, eller av ett likvärdigt krav på det sätt som föreslås för bl.a. väglagen.

4 kap. 34 § m.fl. plan- och bygglagen

Enligt artikel 9a i tilläggsdirektivet ska medlemsstaterna se till att den eller de ansvariga myndigheterna fullgör de skyldigheter som följer av direktivet på ett objektivt sätt (och inte ger upphov till en situation som kan leda till intressekonflikt). Av samma bestämmelse följer att oförenliga funktioner ska skiljas åt när skyldigheterna enligt direktivet fullgörs (om den ansvariga myndigheten även är exploatör). WSP konsaterar att denna del av direktivet tyvärr inte har behandlats, eller kommenterats, i departementspromemorian.

Den nuvarande svenska hanteringsordning för de projekt som enligt MKB-direktivet måste tillståndsprövas varierar beroende på vilken projektyp det rör sig om; de flesta faller in under den prövningsplikt som finns i miljöbalken eller i de olika infrastruktur-lagarna. Några tillförsäkras emellertid en tillståndsprövning genom en ”utvidgning” av plan- och bygglagens detaljplane- och bygglovsprövningar. Detta är ett förfarande som inrymmer många brister och som av flera skäl borde ändras.

Såsom WSP har tolkat ändringsdirektivets bestämmelse måste medlemsstaten som ett minimum skilja en myndighets oförenliga funktioner åt om myndigheten fullgör en prövningsmyndighets skyldigheter och denna myndighet samtidigt är exploatör för det som prövningen avser. För de projekt som är uppräknade i 4 kap. 34 § plan- och bygglagen är Sveriges 290 kommuner prövningsmyndigheter, vilket inkluderar en rad verksamheter/projekt som de själva initierar, planerar, planlägger och i många fall även verkställer. Av detta, och flera andra skäl behöver en större översyn av denna del av det svenska miljöprövningssystemet göras å det snaraste. Utifrån behovet av att säkerställa miljökonsekvensbeskrivningarnas kvalitet och tillförsäkra att granskningen görs opartiskt bör departementet överväga att redan innan denna översyn införa ett system med extern myndighetsgranskning av den typ som idag gäller vid upprättande av väg- och järnvägplaner.

Övergångsbestämmelse för ändringar i plan och bygglagen

För att säkerställa att lagens äldre bestämmelser inte ska användas längre än nödvändigt bör den tidpunkt då ett planärende påbörjas inte användas som utgångspunkt för övergångsbestämmelsen. Det faktiska upprättandet av en detaljplan verkställs nämligen inte sällan förhållandevis lång tid efter det politiska startbeslutet. Bättre är att, såsom har föreslagits för exempelvis väglagen, knyta övergången till ett obligatoriskt moment i planläggningsprocessen. WSP rekommenderar därför att kommunens avgränsnings-samråd med länsstyrelsen istället användas som brytpunkt.

3 § förordning om miljöprövningsdelegationer

WSP tillstyrker att landets Miljöprövningsdelegationer (MPD) ska kunna besluta om gemensam handläggning för fler ärendekategorier än idag.

Beslut om detta yttrande har fattats av:

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'K Englund', written over a horizontal line.

Kristina Englund

Affärsområdeschef
WSP Environmental

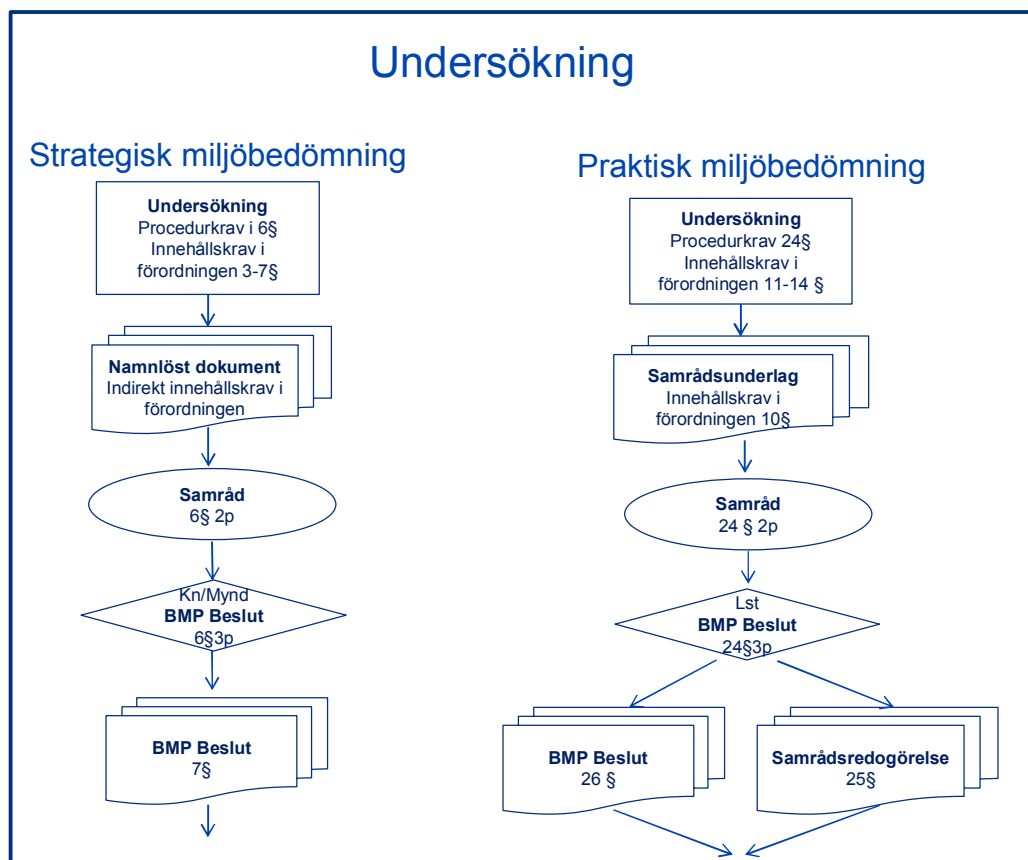
A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'Patrik Guné', written over a horizontal line.

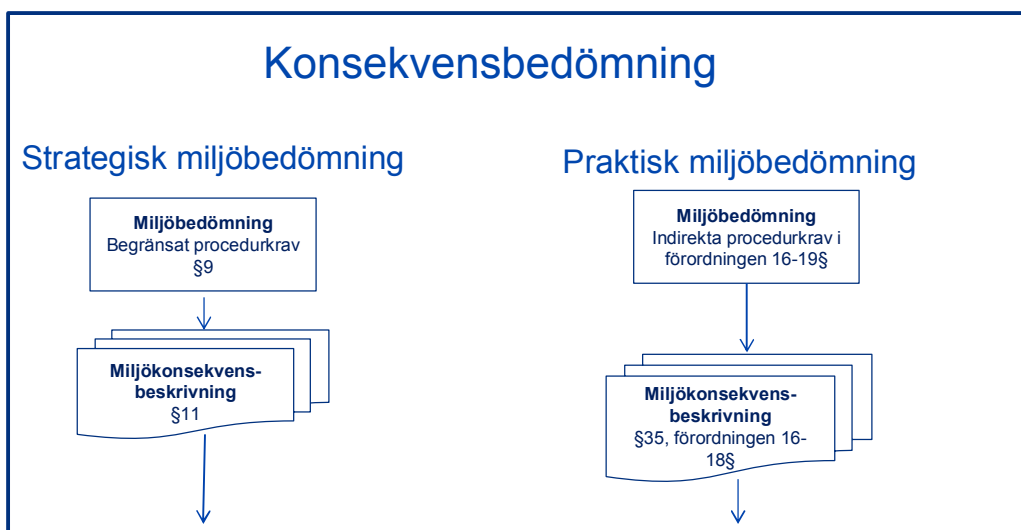
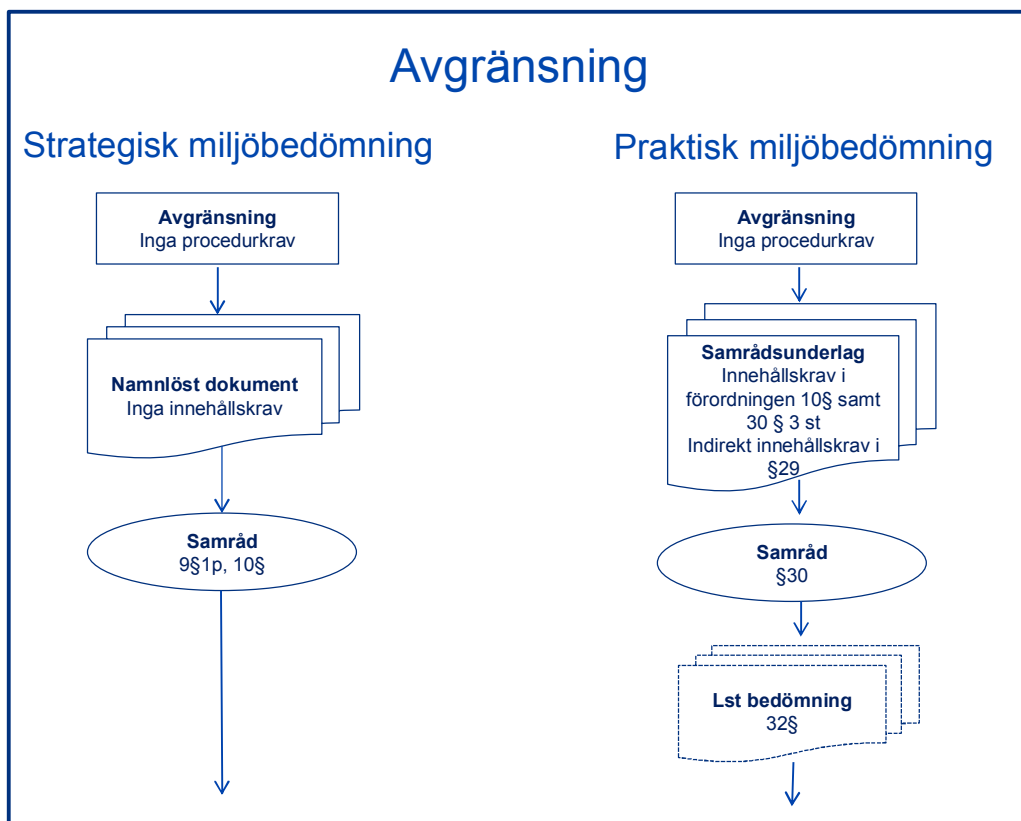
Patrik Guné

Affärsområdeschef
WSP Samhällsbyggnad

Yttrande över Miljödepartementets promemoria Miljöbedömningar, Ds 2016:25 – Bilaga Processer

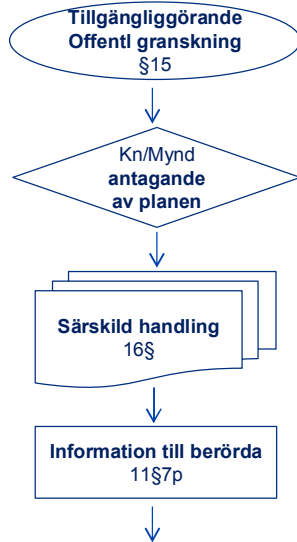
I denna bilaga har WSP ritat upp hur vi uppfattar processerna för strategisk miljöbedömning respektive praktisk miljöbedömning i promemorian.

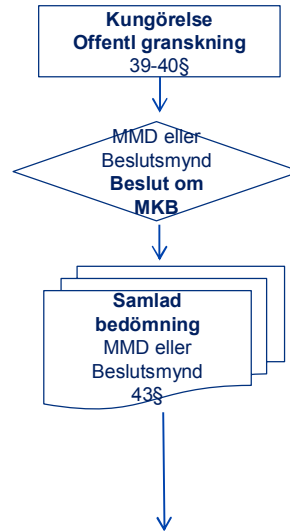

Tillgängliggörande och beslut

Strategisk miljöbedömning

Praktisk miljöbedömning

Uppföljning

Strategisk miljöbedömning

Praktisk miljöbedömning

Saknas!